Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2020. gada 13. februārī [1]

Lieta C-88/19

Asociația "Alianța pentru combaterea abuzurilor"
pret
TM,
UN,
Asociația DMPA

(*Judecătoria Zărnești* (Zerneštu pirmās instances tiesa, Rumānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 92/43/EEK – Dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzība – Stingra aizsardzības sistēma IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām – Dabiskās izplatības areāls – Minēto sugu īpatņu gūstīšana savvaļā – Vilks (*Canis lupus*) – Īpatņi, kuri atstājuši savu dabisko dzīvotni – Izņēmumi – Sabiedrības drošība – Sankcijas

I. Ievads

1. Dzīvotņu direktīva [2] uzliek par pienākumu ieviest stingru aizsardzības sistēmu tādām sugām kā vilks (*Canis lupus*), kuras uzskaitītas minētās direktīvas IV pielikuma a) daļā. Bet vai šī aizsardzības sistēma ir jāpiemēro arī tad, ja vilks ciemata teritorijā spēlējas ar suņiem? Šāds jautājums Tiesai tiek uzdots izskatāmajā tiesvedībā.

2. Pat konkrētajā formā šim jautājumam var būt lielāka praktiskā nozīme, nekā varētu domāt [3]. Tas tomēr lielā mērā nosaka, vai Dzīvotņu direktīvā paredzētā sugu plašā aizsardzība galvenokārt ir svarīga dabiskām un daļēji dabiskām teritorijām, proti, īpaši attiecībā uz tādām jomām kā lauksaimniecība un mežsaimniecība, kā arī medības, vai arī tā būtu pilnībā jāņem vērā visās cilvēka darbības jomās, piemēram, ceļu infrastruktūrā.

1 Oriģinālvaloda – vācu.

2 Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV 1992, L 206, 7. lpp.), redakcijā, kurā grozījumi izdarīti ar Padomes Direktīvu 2013/17/ES (2013. gada 13. maijs) (OV 2013, L 158, 193. lpp.).

3 Par līdzīgu gadījumu skat.: Nick Jans, *A Wolf Called Romeo*, Mariner Books (2015), un Simon Worrall "How a Wolf Named Romeo Won Hearts in an Alaska Suburb", *National Geographic*, 2015. gada 22. marts.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Starptautiskās tiesības

1. Konvencija par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību

3. Konvencijas par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību [4] I panta 1. punktā ir definēti jēdzieni "areāls" un "ieguve":

"Šīs Konvencijas mērķiem: [..]

[..]

f) "Areāls" nozīmē visu sauszemes vai ūdens teritoriju, ko migrējošās sugas apdzīvo, uz laiku tajā uzturas, šķērso vai pārlido jebkurā laikā normālas migrācijas gaitā; [..]

i) "Ieguve" nozīmē ieguvi, medīšanu, zveju, ķeršanu, baidīšanu, mērķtiecīgu iznīcināšanu, vai arī šādu darbību mēģinājumu;

[..]."

2. Bernes konvencija

4. Bernes konvencijas [5] 6. pantā arī ir paredzēti sugu aizsardzības noteikumi:

"Katra dalībvalsts uzņemsies atbilstošus un nepieciešamus tiesiskus un administratīvus pasākumus II pielikumā iekļauto savvaļas faunas sugu īpašas aizsardzības nodrošināšanai. Īpaši attiecībā uz šīm sugām būs aizliegta:

a) jebkāda tīša sagūstīšana un turēšana nebrīvē un tīša nogalināšana;

[..]."

5. Vilks (*Canis lupus*) ir iekļauts Bernes konvencijas II pielikumā kā stingri aizsargājama dzīvnieku suga.

4 Padomes Lēmums 82/461/EEK (1982. gada 24. jūnijs) par Konvencijas par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību noslēgšanu (OV 1982, L 210, 10. lpp.).

5 Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, pieņemta 1979. gada 19. septembrī Bernē (OV 1982, L 38, 3. lpp.), Kopienas vārdā ratificēta ar Padomes Lēmumu 82/72/EEK (1981. gada 3. decembris) (OV 1982, L 38, 1. lpp.).

B. Savienības tiesības

1. Dzīvotņu direktīva

6. Dzīvotņu direktīvas 15. apsvēruma pirmais teikums attiecas uz sugu aizsardzību:

"Papildinot [Putnu aizsardzības direktīvu[6]], attiecībā uz dažām faunas un floras sugām ir vajadzīga vispārīga aizsardzības sistēma."

7. Dzīvotņu direktīvas 1. panta b), f) un i) punktā ir definēti dažādi jēdzieni:

"[..]

b) dabiska dzīvotne ir pilnībā vai daļēji dabiskas sauszemes vai ūdens platības, ko raksturo ģeogrāfiskas, abiotiskas un biotiskas iezīmes;

[..]

f) sugas dzīvotne ir vide, ko raksturo konkrēti abiotiski un biotiski faktori un kur konkrētās sugas īpatņi dzīvo visos to bioloģiskā cikla posmos;

[..]

i) sugas aizsardzības statuss ir uz attiecīgo sugu iedarbojošos ietekmju kopums, kas ilgtermiņā var ietekmēt šīs sugas populāciju izplatību un skaitlisko daudzumu 2. pantā minētajā teritorijā;

Aizsardzības statusu uzskata par labvēlīgu, ja:

– attiecīgo sugu populācijas dinamikas dati liecina, ka ilgtermiņā suga sevi atražo un ir dzīvotspējīga konkrētās dabiskās dzīvotnes sastāvdaļa,

– sugas dabiskās izplatības areāls nav samazinājies un šķiet, ka tas nemazināsies arī tuvākajā laikā, un

– dzīvotne ir un šķiet, ka arī turpmāk būs pietiekami plašs tās populāciju ilglaicīgai uzturēšanai;

[..]."

8. Dzīvotņu direktīvas 2. panta 1. punktā ir definēts direktīvas mērķis:

"Šīs direktīvas mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskās dzīvotnes un savvaļas faunu un floru Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā, uz kuru attiecas Līgums."

6 Pamatlietas izskatīšanas laikā bija spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/147/EK (2009. gada 30. novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (OV 2010, L 20, 7. lpp.), redakcijā, kurā grozījumi izdarīti ar Padomes Direktīvu 2013/17/ES (2013. gada 13. maijs) (OV 2013, L 158, 193. lpp.).

9. Dzīvotņu direktīvas 4. panta 1. punktā ir noteikta kārtībā, kādā dalībvalstis izvēlas teritorijas, kuras tās ierosina aizsargāt:

"Pamatojoties uz III pielikumā (1. posms) izklāstītajiem kritērijiem un attiecīgo zinātnisko informāciju, katra dalībvalsts piedāvā teritoriju sarakstu, tajā norādot, kuri I pielikuma dabisko dzīvotņu veidi un kuras II pielikuma sugas, kas ir vietējās sugas tās teritorijā, sastopamas minētajās teritorijās. Attiecībā uz dzīvnieku sugām ar plašu izplatības areālu šīs teritorijas ir minēto sugu dabiskās izplatības areālu vietas, kurām raksturīgie fizikālie vai bioloģiskie faktori ir svarīgi, lai šo sugu īpatņi varētu dzīvot un vairoties.[..]"

10. Dzīvotņu direktīvas 12. pantā ir ietverti sugu aizsardzības pamatpienākumi:

"1. Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām to dabiskās izplatības areālā izveidotu stingras aizsardzības sistēmu, aizliedzot:

a) minēto sugu īpatņu visu veidu apzinātu gūstīšanu vai nonāvēšanu savvaļā;

b) minēto sugu īpatņu apzinātu traucēšanu, jo īpaši to vairošanās, mazuļu attīstības, ziemas guļas un migrāciju laikā;

c) apzinātu postīšanu vai olu vākšanu savvaļā;

d) vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu vai iznīcināšanu.

2. Attiecībā uz minētajām sugām dalībvalstis aizliedz savvaļā iegūtu īpatņu turēšanu, transportēšanu un pārdošanu vai apmaiņu, un to piedāvāšanu pārdošanai vai apmaiņai, izņemot gadījumus, kad īpatnis likumīgi iegūts pirms šīs direktīvas ieviešanas.

[..]"

11. Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punktā ir noteikti izņēmumi saistībā ar 12. pantu:

"Ja nav apmierinošas alternatīvas un ja netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā, dalībvalstis drīkst atkāpties no 12., 13., 14. panta un 15. panta a) un b) punkta noteikumiem, lai:

a) aizsargātu savvaļas faunu un floru un saglabātu dabiskās dzīvotnes;

b) novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai, mājlopiem, mežiem, zivsaimniecībai un ūdeņiem un citiem īpašuma veidiem;

c) rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai obligāti ievērotu citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides;

d) izpētes un izglītības nolūkā atjaunotu minēto sugu populācijas un reintroducētu minētās sugas, un veiktu šī mērķa sasniegšanai vajadzīgās vairošanas darbības, tostarp augu mākslīgo pavairošanu;

e) stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļaut IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu ieguvi vai turēšanu ierobežotā skaitā, ko nosaka kompetentās valsts iestādes."

12. Dzīvotņu direktīvas IV pielikuma a) daļā ir norādīts arī vilks:

"*Canis lupus* (izņemot Grieķijas populācijas uz ziemeļiem no 39. paralēles; Igaunijas populācijas, Spānijas populācijas uz ziemeļiem no Duero; Bulgārijas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Slovākijas populācijas un Somijas populācijas ziemeļbriežu pārvaldības apvidos, kā tie definēti 2. pantā Somijas 1990. gada 14. septembra Aktā Nr. 848/90 par ziemeļbriežu pārvaldību)."

2. Putnu aizsardzības direktīva

13. Putnu aizsardzības direktīvas 5. pantā ir ietverta vispārēja putnu aizsardzības sistēma:

"Neskarot 7. un 9. pantu, dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai izveidotu vispārēju aizsardzības sistēmu visām 1. pantā minētajām putnu sugām, jo īpaši aizliedzot:

a) jebkādā veidā apzināti nonāvēt vai sagūstīt putnus;

b) apzināti iznīcināt vai bojāt putnu ligzdas un olas vai pārvietot to ligzdas;

c) lasīt putnu olas dabā un paturēt tās pat tad, ja olas ir tukšas;

d) apzināti traucēt putnus, jo īpaši vairošanās un ligzdošanas laikā, ja šādi traucējumi būtiski skar šīs direktīvas mērķus;

e) turēt to sugu putnus, kuras aizliegts medīt un sagūstīt."

C. Valsts tiesības

14. *Ordonanța de urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, Conservarea habitatelor naturale, florei și faunei sălbatice* (Ārkārtas rīkojums Nr. 57/2007 par aizsargājamo dabas teritoriju režīmu, par dabisko dzīvotņu, savvaļas floras un faunas saglabāšanu, turpmāk tekstā – "Ārkārtas rīkojums Nr. 57/2007") 4. panta 14. punktā jēdziens "dabiskā dzīvotne" ir definēts šādi:

"dabisko sauszemes un ūdens fiziski ģeogrāfisko, bioloģisko un biocentisko komponentu, struktūru un procesu kopums, kas ir dzīvības un tai nepieciešamo resursu radītājs".

15. Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkts ir transponēts ar Ārkārtas rīkojuma Nr. 57/2007 33. panta 1. punktu:

"Attiecībā uz sauszemes, ūdens un pazemes savvaļas augu un dzīvnieku sugām, kas ir minētas pielikumos Nr. 4 A un 4 B, izņemot putnu sugas, kuras dzīvo gan aizsargājamās dabas teritorijās, gan ārpus tām, ir aizliegta:

a) jebkura veida dabiskā vidē esošo īpatņu savākšana, sagūstīšana, nogalināšana, iznīcināšana vai savainošana, jebkurā to dzīves cikla posmā;

b) apzināti traucējumi reprodukcijas, augšanas, ziemas guļas un migrācijas laikā;

c) savvaļā esošo ligzdu un/vai olu apzināta bojāšana, iznīcināšana un/vai vākšana;

d) vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšana vai iznīcināšana;

e) ziedu un augļu vākšana, augu plūkšana, griešana, izraušana ar saknēm vai tīša iznīcināšana to dabiskajā dzīvotnē jebkurā to bioloģiskā cikla posmā;

f) savvaļā iegūtu īpatņu, jebkurā to bioloģiskā cikla posmā, turēšana, transportēšana, pārdošana vai apmaiņa jebkādiem mērķiem, kā arī to piedāvāšana pārdošanai vai apmaiņai."

16. Ārkārtas rīkojuma Nr. 57/2007 38. pantā ir paredzēti izņēmumi no 33. panta 1. punktā noteiktajiem aizliegumiem. Tie tiek noteikti ar galvenās publiskās vides un mežu aizsardzības iestādes vadītāja lēmuma 38. panta 2. punktu, iegūstot *Academia Română* (Rumānijas Akadēmija) atzinumu.

17. Saskaņā ar Ārkārtas rīkojuma Nr. 57/2007 52. panta d) punktu 33. panta 1. punkta noteikumu pārkāpums ir uzskatāms par noziedzīgu nodarījumu, par kuru soda ar brīvības atņemšanu no trim mēnešiem līdz vienam gadam vai ar naudas sodu.

III. Faktiskie apstākļi un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

18. Brašovas [*Braşov*] apgabala Branas [*Bran*] pašvaldības ciemats Šimona [*Şimon*] Rumānijā atrodas apmēram vienu kilometru uz austrumiem no "Bucegi" apgabala robežas, kuru Komisija pēc Rumānijas priekšlikuma ir iekļāvusi Kopienas nozīmes teritoriju sarakstā ar kodu ROSCI0013 [7]. Vēl viena šāda teritorija "Munții Făgăraş", kods ROSCI0122, atrodas apmēram astoņus kilometrus uz rietumiem no ciemata [8]. Abos apgabalos saskaņā ar Standarta datu veidlapām [9] ir norādīta vilku sastopamība.

19. 2016. gada 6. novembrī ap plkst. 19.00 biedrības "*Direcția pentru Monitorizarea și Protecția Animalelor*" (Dzīvnieku uzraudzības un aizsardzības direkcija, turpmāk tekstā – "*DMPA*") darbinieki TM vadībā kopā ar veterinārārsti UN devās uz Šimonu. Viņi bija paredzējuši sagūstīt un pārvietot vilku, kurš vairākas dienas uzturējās vietējā iedzīvotāja zemes īpašumā, kur tas spēlējās un ēda kopā ar ģimenei piederošajiem suņiem.

20. Vilks tika anestēzēts ar šāviņu, kas saturēja veterinārās narkotiskās un psihotropās vielas, pēc tam izsekots un pacelts no zemes. Nomierinātais vilks tika nogādāts transportlīdzeklī, nesot to aiz astes un kakla, un ievietots suņu pārvadāšanai paredzētā būrī.

21. Pēc tam *DMPA* darbinieki organizēja tā pārvešanu uz Brašovas provinces Zerneštu pilsētas (Rumānija) lāču rezervātu *Libearty*, kas ir aprīkots ar iežogotu teritoriju, ko izmanto vilkiem, kas ir izglābti no neatbilstošiem zooloģiskajiem dārziem. Tomēr vilkam pārvadāšanas laikā izdevās aizbēgt un paslēpties apkārtējos mežos.

22. 2017. gada 9. maijā biedrība "*Alianța pentru combaterea abuzurilor*" (Alianse cīņai pret ļaunprātīgu izmantošanu) iesniedza sūdzību pret:

– apsūdzēto TM, kurš darbojas *DMPA*;

– apsūdzēto veterinārārsti UN;

– juridisko personu *DMPA* un citiem tās darbiniekiem.

23. No krimināllapsūdzības izriet, ka neesot tikusi saņemta atļauja vilka sagūstīšanai un pārvadāšanai.

7 Komisijas Lēmums 2009/91/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem otro atjaunināto Kopienas nozīmes teritoriju sarakstu alpīnajam bioģeogrāfiskajam reģionam (OV 2009, L 43, 21. lpp.).

8 Ciemata atrašanās vieta noteikta caur *Natura 2000 Network Viewer*, https://natura2000.eea.europa.eu/.

9 Bucegi: http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=ROSCI0013; Munții Făgăraș: http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=ROSCI0122.

24. Šajā procesā *Judecătoria Zărneşti* (Zerneštu pirmās instances tiesa, Rumānija) uzdod Tiesai šādu jautājumu:

"Vai Dzīvotņu direktīvas 16. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas liek dalībvalstīm paredzēt atkāpes no [šīs direktīvas] 12., 13. un 14. panta un 15. panta a) un b) punkta arī gadījumos, ja dzīvnieki, kas pieder pie apdraudētām sugām, atstāj dabisko dzīvotni un atrodas tās tiešā tuvumā vai pilnīgi ārpus tās?"

25. Biedrība "*Alianța pentru combaterea abuzurilor*" (turpmāk tekstā – "*APCA*"), Rumānija un Eiropas Komisija ir iesniegušas rakstveida apsvērumus.

IV. Juridiskais vērtējums

26. Saskaņā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu uzdotais jautājums attiecas uz to, vai savvaļas vilku apzināta sagūstīšana var notikt gadījumos, kas nav noteikti kā izņēmumi saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. pantu, ja dzīvnieks ir atrasts kādas apdzīvotas vietas nomalē vai nonācis vietējās pašvaldības teritorijā. Šāds izņēmums būtu nepieciešams tikai tad, ja šajos gadījumos aizsardzības noteikumi pamatā ir jāpiemēro.

27. Konkrētais *Judecătoria Zărnești* (Zerneštu pirmās instances tiesa) jautājums gan ir balstīts uz pārpratumu, ko veicināja Dzīvotņu direktīvas transponēšana Rumānijā. Tomēr tas pauž pamatotu jautājumu, kuru vajadzētu aplūkot tuvāk.

28. Pārpratums slēpjas faktā, ka sugu aizsardzība būtu jāpiemēro tikai tad, ja aizsargājamās sugas atrodas to dabiskajā dzīvotnē. Tas atbilst Rumānijas Ārkārtas rīkojuma Nr. 57/2007 33. panta 1. punkta a) apakšpunkta tekstam. Tomēr tam nav pamata ne Dzīvotņu direktīvas tekstā, ieskaitot tās redakciju rumāņu valodā, ne tās mērķī.

29. Dabiskās dzīvotnes ir definētas Dzīvotņu direktīvas 1. panta b) punktā. Saskaņā ar 3.–6. pantu tās ir jāaizsargā *Natura 2000* tīkla aizsargājamās teritorijās. Tajā pašā laikā šajā tīklā ir ietvertas arī II pielikumā iekļauto sugu dzīvotnes, kas ir atsevišķi definētas 1. panta f) punktā. Tā kā vilks ir iekļauts šajā pielikumā, šai sugai ir jānodrošina īpašas aizsargājamās teritorijas. Situācija, kas noveda pie šīs tiesvedības, notika ciematā, kas atrodas starp divām lielām aizsargājamām teritorijām, kurās tiek aizsargāts arī vilks.

30. Tomēr šajā gadījumā runa nav par vilka aizsardzību aizsargājamās teritorijas ietvaros, bet gan par sugu aizsardzību atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktam. Saskaņā ar to dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai izveidotu stingru aizsardzības sistēmu IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām, ieskaitot vilku, to dabiskās izplatības areālā. Saskaņā ar 12. panta 1. punkta a) apakšpunktu šī sistēma aizliedz jebkādu apzinātu šo sugu savvaļā iegūtu īpatņu gūstīšanu vai nonāvēšanu.

31. Tāpēc, lai sniegtu *Judecătoria Zărnești* (Zerneštu pirmās instances tiesa) noderīgu atbildi, ir jāpārbauda, vai cilvēku apdzīvotā vieta ir daļa no vilka dabiskās izplatības areāla Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta izpratnē. Turklāt, ņemot vērā pamatlietu, ir jāapspriež arī tas, vai vilka anestēzija privātmājas teritorijā un tā pārvadāšana būrī būtu jāuzskata par *savvaļā iegūta* īpatņa gūstīšanu 12. panta 1. punkta a) apakšpunkta izpratnē. Tāpat ir arī jēgpilni īsi apsvērt izņēmuma iespēju saskaņā ar 16. pantu, kā arī Savienības tiesību aktos noteiktos ierobežojumus iespējamām sankcijām par 12. pantā noteiktās stingrās aizsardzības sistēmas pārkāpšanu.

A. Par dabiskās izplatības areālu Dzīvotņu direktīvas 12. panta izpratnē

32. Dzīvotņu direktīvas 12. pantā lietotais dabiskās izplatības areāla profesionālais bioloģijas termins, angļu valodas redakcijā – "*natural range*", franču valodas redakcijā – "*aire de répartition naturelle*", direktīvā nav definēts.

33. No jēdziena "dabisks" lietošanas varētu secināt, ka pamatlietā vilks atradās ārpus tā dabiskās izplatības areāla. Uzskatāms, ka cilvēku apdzīvota vieta *prima facie* nav dabiska teritorija. Turklāt cilvēku apdzīvota vieta, vismaz saskaņā ar vispārējo pieredzi, nav savvaļas vilku dabiskā uzturēšanās vieta.

34. Tomēr šai vispārējai pieredzei ir nepieciešams zinātnisks apstiprinājums, pirms tā varētu būt noteicoša sugu aizsardzības noteikumu piemērošanai [10]. Tā kā šādas zinātniskās atziņas ir faktiska rakstura, tās prejudiciāla nolēmuma tiesvedības sadarbības ietvaros būtu jānosaka valsts tiesai. Turklāt vienlaikus jāatzīmē, ka dažas sugas, kuras ir aizsargātas ar Savienības tiesību aktiem, piemēram, atsevišķu sugu sikspārņi, lapkoku praulgrauzis (*Osmoderma eremita*) vai Naumaņa piekūni (*Falco naumanni*) [11] neapšaubāmi izmanto dzīvotnes cilvēku apdzīvotās vietās. No zinātniskā viedokļa ir norādes, ka arī gadījumi, kad vilki mēdz uzturēties cilvēku apdzīvotās vietās, lai arī samērā reti, tomēr ir regulāri [12].

35. Neatkarīgi no šī zinātniskā jautājuma sugu aizsardzības noteikumu neattiecināšana uz cilvēku apdzīvotām vietām nebūtu savienojama ne ar šo noteikumu mērķi, ne ar to formulējumu un normatīvo kontekstu.

36. Attiecībā uz Dzīvotņu direktīvas 12. panta aizsardzības regulējuma mērķi ir jāuzsver, ka saskaņā ar to ir jātiek izveidotai *stingrai* aizsardzības sistēmai. Šādai aizsardzības sistēmai ir jāspēj faktiski novērst 12. panta 1. punktā minēto negatīvo ietekmi uz dzīvnieku sugām [13]. Tas nebūtu savienojams ar (automātisku [14]) aizsardzības atņemšanu aizsargājamo sugu īpatņiem, ja to dzīvotnes atrodas cilvēku apdzīvotās vietās vai ja tie nejauši ieklīst šādās apdzīvotās vietās.

37. Tuvāk apskatot, arī jēdziena "dabiskais izplatības areāls" formulējums nav pretrunā cilvēku apdzīvotu vietu iekļaušanai. Šis jēdziens attiecas uz teritoriju, kurā attiecīgā suga savas dabiskās uzvedības ietvaros dzīvo, respektīvi, izplatās. Ja tas attiektos tikai uz "dabiskajām" dzīvotnēm, kurās sugas dzīvo, īpašības vārds "dabiskais" būtu novietots citā vietā, piemēram, tādā veidā, ka aizliegumi attiecas tikai uz tām dabiskajām teritorijām, kurās suga ir izplatīta.

38. Komisijas minētās Konvencijas par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību I panta f) punktā minētajai definīcijai ir līdzīga nozīme. Saskaņā ar to areāls nozīmē visu sauszemes vai ūdens teritoriju, ko migrējošās sugas apdzīvo, uz laiku tajā uzturas, šķērso vai pārlido jebkurā laikā normālas migrācijas gaitā. Tas nav ierobežots ar dabiskajām teritorijām. Vēl jo vairāk, jebkāda veida apgabalu šķērsošana ir skaidri iekļauta sugas izplatības teritorijā.

10 Skat. spriedumus, 2019. gada 10. oktobris, *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 45., 51., 66. un 71. punkts), un 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 27. un 28. punkts).

11 Spriedums, 2007. gada 28. jūnijs, Komisija/Spānija (Putnu aizsardzības apgabali) (C-235/04, EU:C:2007:386).

12 Skat. Boitani, *Action Plan for the conservation of the wolves (Canis lupus) in Europe* (Council of Europe, T-PVS [2000] 23, 15. un 16. lpp.), Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE), *Management of bold wolves* (2019. gada 1. marts, 2. lpp.), kā arī Reinhardt u.c., *Konzept zum Umgang mit Wölfen, die sich Menschen gegenüber auffällig verhalten*, BfN-Skripten 502 (2018), 11. un 12. lpp.

13 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 9. jūnijs, Komisija/Francija (*Cricetus cricetus*) (C-383/09, EU:C:2011:369, 21. punkts); 2012. gada 15. marts, Komisija/Kipra (*Natrix n. cypriaca*) (C-340/10, EU:C:2012:143, 62. punkts), un 2018. gada 17. aprīlis, Komisija/Polija (Belovežas gārša) (C-441/17, EU:C:2018:255, 231. punkts).

14 Par iespējamiem izņēmumiem skat. turpinājumā, 56. un nākamie punkti.

39. Kaut arī šai definīcijai nav izšķiroša nozīme tieši šajā lietā, jo te runa nav par konvencijas piemērošanu, tā tomēr ilustrē attiecīgā bioloģiskā termina zinātnisko izpratni. Tāpēc tā ir jāņem vērā interpretācijā, un tas ir atspoguļots arī Komisijas dokumentā, kuru tā izstrādājusi darba grupā ar dalībvalstu pārstāvjiem, lai koordinētu Dzīvotņu direktīvas piemērošanu [15], kā arī vēlāk ar dalībvalstīm apspriestajā sugu aizsardzības rokasgrāmatā [16].

40. Juridiski nozīmīgāka ir cita konvencija, proti, Bernes konvencija, kuras 6. panta a) punkts kopsakarā ar II pielikumu ir ticis ieviests ar Dzīvotņu direktīvas 12. pantu [17]. Saskaņā ar to ir jāaizliedz jebkāda veida apzināta vilku gūstīšana. Teritoriāli ierobežojumi nav noteikti. Tieši pretēji, formulējuma paplašināšana uz *jebkura* veida apzinātu gūstīšanu nozīmē tālejošu aizlieguma piemērošanu.

41. Šis pats virziens ir atbalstīts arī Dzīvotņu direktīvas 15. apsvērumā, saskaņā ar kuru sugu aizsardzībai Dzīvotņu direktīvā ir jāpapildina Putnu aizsardzības direktīva. Atsauce uz Putnu aizsardzības direktīvu attiecas uz Putnu aizsardzības direktīvas 5. pantā noteiktajiem aizliegumiem, kas lielā mērā atbilst Dzīvotņu direktīvas 12. pantam. Arī šie aizliegumi nav ierobežoti ar noteiktu teritoriju. Ņemot vērā minēto, Tiesa ir iebildusi pret to, ka kāda dalībvalsts bija pilnībā izslēgusi 5. panta aizsardzību zivju dīķu areālos attiecībā uz zivju gārņiem (*Ardea cinerea*) un jūraskraukļiem (*Phalacrocorax carbo*) [18].

42. Dzīvotņu direktīvas noteikumi par teritorijas aizsardzību arī parāda, ka sugu aizsardzību nevar aprobežot ar aizsargājamo teritoriju. Būtībā šīs aizsargājamās teritorijas netika noteiktas ar mērķi pilnībā nosegt vilku dzīvotni. Vilki ir dzīvnieku suga, kas aizņem plašus izplatības areālus [19]. Šādu sugu gadījumā Dzīvotņu direktīvas 4. panta 1. punkta otrajā teikumā ir paredzēts, ka aizsardzības teritorijas jāierobežo līdz tām vietām, kas ir minēto sugu dabiskās izplatības areālu vietas, kurām raksturīgie fizikālie vai bioloģiskie faktori ir svarīgi, lai šo sugu īpatņi varētu dzīvot un vairoties. Tādējādi šajā regulējumā ir atzīts, ka šo sugu dabiskajā izplatības areālā ietilpst arī teritorijas, kas atrodas ārpus aizsargājamām teritorijām. Šajā ziņā jāatceras, ka Šimonas ciemats atrodas starp divām lielām aizsargājamām teritorijām, kurās uzrādīta arī vilku sastopamība, tā ka vilku migrācija starp apgabaliem ir arī paredzama.

43. Aizsargājamās teritorijas ģeogrāfiskai norobežošanai Dzīvotņu direktīvā tiek izmantota atšķirīga regulējuma metode: kā redzams ierakstā par vilku IV pielikuma a) daļā, atsevišķas dalībvalstis ir norādījušas apgabalus, uz kuriem aizsardzība neattiecas, piemēram, Grieķija uz ziemeļiem no 39. paralēles, Spānija uz ziemeļiem no Duero un ziemeļbriežu ganāmpulku areāls Somijā.

44. Tādējādi lietas dalībnieki pamatoti noraida apdzīvotu vietu izslēgšanu no Dzīvotņu direktīvas 12. panta aizsardzības.

45. Līdz ar to jāsecina, ka vilka dabiskais izplatības areāls un tādējādi arī Dzīvotņu direktīvas 12. panta teritoriālā piemērojamība var ietvert cilvēku apdzīvotas vietas attiecībā uz šo sugu.

15 Eiropas Komisija, Note to the Habitats Committee (2005. gada 15. marts), *Assessment, monitoring and reporting of conservation status – Preparing the 2001–2007 report under Article 17 of the Habitats Directive* (DocHab-04–03/03 rev.3), F pielikums.

16 Eiropas Komisija, *Leitfaden zum strengen Schutzsystem für Tierarten von gemeinschaftlichem Interesse im Rahmen der FFH-Richtlinie 92/43/EWG*, 11. un 12. lpp.

17 Ziņojums par Konvenciju par Eiropas savvaļas faunas un floras aizsardzību (1997–1998) (9. panta 2. punkts) (iesniegusi Eiropas Komisija), SEC(2001) 515, galīgā redakcija. Skat. arī Eiropas Kopienas Padomes un dalībvalstu valdību pārstāvju sanāksmes, kas tikās Padomē, rezolūciju (1987. gada 19. oktobris) par vides politikas un Eiropas Kopienas vides aizsardzības rīcības programmas atjaunināšanu un īstenošanu (1987–1992) (OV 1987, C 328, 1. lpp., 5.1.6. punkts). 2003. gada 13. februāra spriedums Komisija/Luksemburga (C-75/01, EU:C:2003:95, 57. punkts) neliedz ņemt vērā šo konvenciju, jo Tiesa tikai konstatēja, ka ar šīs konvencijas īstenošanu nepietiek, lai īstenotu Dzīvotņu direktīvu, jo konvencija atpaliek no direktīvas.

18 Spriedums, 2012. gada 26. janvāris, Komisija/Polija (C-192/11, nav publicēts, EU:C:2012:44, 63. punkts).

19 Boitani, *Action Plan for the conservation of the wolves (Canis lupus) in Europe*, (Council of Europe, T-PVS [2000] 23, 16. lpp.).

B. Par Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta a) apakšpunkta formulējumu "savvaļā [iegūto]"

46. Turpinājumā ir jāpārbauda, vai uz vilka gūstīšanu cilvēku apdzīvotās vietās ir attiecināms Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta a) apakšpunktā paredzētais aizliegums. Saskaņā ar to dalībvalstīm jo īpaši jāaizliedz jebkāda veida apzināta aizsargājamo sugu "savvaļā iegūto" īpatņu, tostarp arī vilka, gūstīšana.

47. Visticamāk, ka formulējuma "savvaļā iegūtais" izmantošana vācu valodas versijā ir tulkošanas kļūda. No vienas puses, nav jēgas runāt par "savvaļā iegūtu" īpatņu gūstīšanu, jo to "iegūšana" ietver "gūstīšanu"[20]. Un, no otras puses, lielākajā daļā[21] oriģinālvalodu redakciju ir runa par gūstīšanu savvaļā, piemēram, franču valodā ("*dans la nature*") vai angļu valodā – "savvaļā" ("*in the wild*").

48. Neraugoties uz šo tulkošanas problēmu, var apgalvot, ka vilka gūstīšana cilvēku apdzīvotās vietās nav jāuzskata par gūstīšanu dabā jeb savvaļā.

49. Tomēr tas ir pretrunā apsvērumiem par sugas aizsardzības normatīvo kontekstu un aizsargājošo mērķi, kurus esmu jau norādījusi saistībā ar termina "dabiskais izplatības areāls" interpretāciju[22].

50. To daudz uzskatāmāk atklāj šī noteikuma holandiešu valodas redakcija. Tajā tiek runāts par īpatņu, kas dzīvo savvaļā ["*in het wild levende*"], gūstīšanu. Vismaz šīs valodas redakcijā atsaucei uz dabu vai savvaļu nevajadzētu norādīt uz gūstīšanas vietu, bet gan dzīvnieka izcelsmi.

51. Šī izpratne ir atbilstoša, lai sasniegtu mērķi – aizliegt saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta a) apakšpunktu stingri aizsargātu sugu nonāvēšanu vai gūstīšanu. Nav runa par šo sugu aizsardzību tikai noteiktās vietās, bet gan par to īpatņu aizsardzību, kuri dzīvo dabā, respektīvi, savvaļā, un tādējādi veic funkcijas dabiskajās ekosistēmās.

52. To paralēli apstiprina Dzīvotņu direktīvas 12. panta 2. punkts, saskaņā ar kuru jāaizliedz savvaļā iegūtu īpatņu turēšana, transportēšana un pārdošana vai apmaiņa, un to piedāvāšana pārdošanai vai apmaiņai. Šis aizliegums neattiecas uz īpatņiem, kuri likumīgi iegūti savvaļā pirms šīs direktīvas piemērošanas.

53. Ja iepriekš būtu jāpārbauda, kurā vietā dzīvnieks tika "iegūts", tad praksē šāds aizliegums diez vai būtu izpildāms. Varētu būt jau pietiekami sarežģīti noteikt iegūšanas laiku. Turklāt, ja šīs darbības ar stingri aizsargājamo sugu īpatņiem varētu tikt veiktas gadījumos, kad "iegūšana" būtu notikusi laikā, kad tie atstājuši savvaļas teritoriju, tas būtu pretrunā stingrās aizsardzības sistēmas mērķim.

54. Bet, pat ja gūstīšanas un nogalināšanas aizliegumus saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta a) apakšpunktu attiecinātu vienīgi uz savvaļu un tādējādi tiktu izslēgtas apdzīvotas vietas, to nebūtu iespējams attiecināt uz 12. panta 1. punkta b) apakšpunktā noteikto traucējumu aizliegumu, jo saskaņā ar to *jebkura* stingri aizsargājamo sugu apzināta traucēšana ir aizliegta bez teritoriāliem ierobežojumiem. Šo sugu īpatņu gūstīšana un, it īpaši, nogalināšana vienmēr būtu atzīstama arī vismaz kā traucējums.

55. Kā uzsver arī Komisija, Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punkta a) apakšpunktā ietvertā atsauce uz dabu ir jāsaprot tādējādi, ka tās aizsardzība ir piemērojama ne tikai noteiktās vietās, bet aptver arī visus aizsargājamo sugu īpatņus, kuri dzīvo dabā, respektīvi, savvaļā, un tādējādi veic funkcijas dabiskajās ekosistēmās. Tos nedrīkst gūstīt, nogalināt, turēt īpašumā, pārvadāt, tirgot vai apmainīt. Tomēr šie ierobežojumi neattiecas uz īpatņiem, kas audzēti nebrīvē.

20 Spriedums, 2019. gada 10. oktobris, *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 32. punkts).

21 Šķiet, ka tikai grieķu un portugāļu valodas redakcijas ir līdzīgas vācu valodas redakcijai.

22 Šo secinājumu 36. un nākamie punkti.

C. Par izņēmumiem saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. pantu

56. Šis rezultāts tomēr nenozīmē, ka katrā gadījumā būtu jāpieņem, ka stingri aizsargājamas sugas ieklīst ciematos un tur uzturas. Īpaši gadījumos, ja runa ir par dzīvnieku sugām, kas pēc savas dabas ir bīstamas vai saistītas ar noteiktu risku, Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkts drīzāk paver manevrēšanas iespējas attiecībā uz briesmu novēršanu.

57. Piemēram, Dzīvotņu direktīvas 16. panta 1. punkta b) un c) apakšpunkts pieļauj pasākumus, lai novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai un mājlopiem (b) apakšpunkts), vai lai rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību, vai obligāti ievērotu citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses (c) apakšpunkts).

58. Lēmums par šādiem izņēmumiem ir jāpieņem, balstoties uz strikti zinātniskiem datiem [23], respektīvi, labākajiem pieejamajiem zinātniskajiem datiem [24].

59. Attiecībā uz vilku šādu risku *prima facie* nedrīkstētu izslēgt, un vēl jo vairāk tas ir, piemēram, attiecībā uz tāpat stingri aizsargātajiem lāčiem (*Ursus arctos*), kas Rumānijā acīmredzot arī reizēm ieklīst apdzīvotās vietās [25].

60. *APCA* pauž viedokli, ka izņēmuma piemērošana nav pamatota, jo konkrētais vilks nebija nodarījis nekādu kaitējumu. Tomēr nav jānogaida, kamēr kaitējums rodas, ja, balstoties uz labākajiem pieejamajiem zinātniskajiem datiem, ir paredzams pietiekami nopietna kaitējuma risks.

61. Šāds risks būtu jānosaka kompetentajām valsts iestādēm, un strīda gadījumā tas būtu jāpārbauda valsts tiesām. Tomēr vienlaikus nevar atstāt bez ievērības to, ka vilks vairāku dienu laikā ir atkārtoti pietuvojies cilvēkiem tuvāk par 30 metriem [26]. Tā kā attiecīgais vilks, par kuru pastāv strīds, dažas dienas esot atradies uz vietējā iedzīvotāja zemes īpašuma un kopā ar ģimenes suņiem spēlējies un ēdis, tad šāda situācija pamatlietā nevar tikt izslēgta.

62. Tāpēc atkāpes no Dzīvotņu direktīvas 12. panta 1. punktā noteiktajiem aizliegumiem principā varēja tikt pamatotas ar 16. panta 1. punkta b) un c) apakšpunktu. Tomēr papildus minētajiem izņēmuma iemesliem šis noteikums skaidri prasa, lai nepastāvētu apmierinošas alternatīvas un lai attiecīgā izņēmuma rezultātā netiktu kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā.

63. Ciktāl tas attiecas uz citu apmierinošu alternatīvu, būtu vispirms jādomā par to, kā novērst vilkam tādus stimulus kā, piemēram, barības pieejamība vai brīvi skraidoši suņi [27], kam nav vajadzīgs izņēmums saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16. pantu un tāpēc tas ir vēlams [28]. Tikai tad, ja vilks joprojām turpina meklēt cilvēku tuvumu, ir apsverama tā saucamā "atturēšanas" iespēja, piemēram, aizbaidīšana šaujot ar gumijas lodēm. Tomēr šādu metožu efektivitāte ir apšaubāma [29].

64. Tiesai nav pierādījumu, kas liecinātu par mēģinājumu novērst stimulus. Praktiski šķiet, ka gūstīšana ar tai sekojošo vilka bēgšanu ir iedarbojusies kā aizbiedēšana.

23 Spriedums, 2019. gada 10. oktobris, *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 45. un 71. punkts), un šajā nozīmē spriedums, 2006. gada 8. jūnijs, *WWF Italia* u.c. (C-60/05, EU:C:2006:378, 27. un 28. punkts).

24 Spriedums, 2019. gada 10. oktobris, *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 51. un 66. punkts).

25 *DMPA* ir saskārusies arī ar šādiem gadījumiem: https://dpmpa-bv.com/home/english-home/blog-translated/shooting-the-bear-cub-in-sibiu/.

26 *LCIE* (12. zemsvītras piezīme, 2. un 3. lpp.), kā arī *Reinhardt* u.c. (12. zemsvītras piezīme, 18. un nākamās lapaspuses un 23. lpp.).

27 *Reinhardt* u.c. (12. zemsvītras piezīme, it īpaši 13., 24. un 27. lpp.), kā arī *LCIE* (12. zemsvītras piezīme, 5. lpp.).

28 Skat. spriedumu, 2019. gada 10. oktobris, *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, EU:C:2019:851, 48. punkts).

29 *Reinhardt* u.c. (12. zemsvītras piezīme, 29. un nākamās lapaspuses), kā arī *LCIE* (12. zemsvītras piezīme, 1. un 5. lpp.).

65. Tomēr šķiet apšaubāmi, ka plānoto pārvietošanu uz iežogotu teritoriju varēja atzīt par apmierinošu risinājumu. Nav arī redzams, ka būtu tikusi ņemta vērā šīs pieejas ietekme uz vilku populācijas aizsardzības statusu.

D. Par sankciju samērīgumu

66. Tomēr pamatlietā ir norādes uz to, ka *Judecătoria Zărnești* (Zerneštu pirmās instances tiesa) nav jāpārbauda izņēmuma nosacījumi jau tāpēc vien, ka kompetentās iestādes nav apstiprinājušas procedūru, pamatojoties uz pieejamo informāciju. Kā norāda *APCA*, šis fakts bija zināms arī apsūdzētajiem pamatlietā. Tāpēc nevar izslēgt, ka ir izpildīti nosacījumi sankcijai saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas īstenošanu Rumānijā.

67. Šeit jāatzīmē, ka šai sankcijai saskaņā ar Hartas 49. panta 3. punktu ir jābūt samērīgai, proti, īpaši piemērotai [30]. Tādējādi tai ir jāatbilst nodarījuma smagumam, un tajā ir pilnībā jābūt ņemtiem vērā katra konkrētā gadījuma apstākļiem [31].

68. Šajā gadījumā būtiska nozīme būtu tam, ka nodarītais kaitējums bija acīmredzami ļoti mazs, jo attiecīgais vilks faktiski atkal ir nokļuvis brīvībā.

69. Turklāt saskaņā ar pieejamo informāciju Rumānijas tiesību akti nedod iespēju īsā laika posmā pienācīgi reaģēt uz attiecīgo vilka rīcību un agrīnā stadijā samazināt saistītos riskus. Nav arī skaidrs, vai Rumānijā ir zinātniski pamatoti noteikumi vai vadlīnijas par to, kā šādai reakcijai vajadzētu izpausties.

70. Šie apstākļi liecina par to, ka nebūtu jāpiemēro stingras sankcijas. Tomēr minēto apstākļu pārbaude un visu būtisko apstākļu izvērtēšana ir valsts tiesas uzdevums.

V. Secinājumi

71. Ierosinu Tiesai uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

1) Vilku (*Canis lupus*) dabiskais izplatības areāls un tādējādi Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 12. panta teritoriālā piemērojamība saistībā ar šo sugu var ietvert cilvēku apdzīvotas vietas.

2) Direktīvas 92/43 12. panta 1. punkta a) apakšpunktā ietvertā atsauce uz dabu ir jāsaprot tādējādi, ka tās aizsardzība ir piemērojama ne tikai noteiktās vietās, bet attiecas uz visiem aizsargājamo sugu īpatņiem, kas dzīvo dabā, respektīvi, savvaļā, un tādējādi veic noteiktas funkcijas dabiskajās ekosistēmās.

30 Spriedums, 2018. gada 4. oktobris, *Link Logistik N&N* (C-384/17, EU:C:2018:810, 41. punkts).

31 Spriedums, 2018. gada 4. oktobris, *Link Logistik N&N* (C-384/17, EU:C:2018:810, 42. un 45. punkts).